

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord

Natura 2000-område nr. 14
Habitatområde H14
Fuglebeskyttelsesområde F2 og F15

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015. Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord
Natura 2000-område nr. 14
Habitatområde H14
Fuglebeskyttelsesområde F2 og F15

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram, Natura 2000-planer, Ålborg Bugt, Randers Fjord, Mariager Fjord

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Niels Bohrs Vej 30
9220 Aalborg Ø
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr.

978-87-7091-079-8

ISBN nr.

978-87-7091-080-4

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto: Udsigt fra Gulhøj på Mulbjerg over Ålborg Bugt mod nord. I forgrunden nikkende kobjælde.
Fotograf: Torben Ebbensgaard

Resume:

Natura 2000-plan for Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord (nr. 14). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	6
Områdebeskrivelse	7
Trusler mod områdets naturværdier	13
Igangværende pleje og genopretning	17
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	18
<i>Vurdering af tilstand</i>	18
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	22
Målsætning	25
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	26
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	28
<i>Modstridende interesser</i>	30
Indsatsprogram	31
<i>Generelle retningslinjer</i>	32
<i>Konkrete retningslinjer</i>	33
<i>Forslag til mulige virkemidler</i>	35
Sammenhæng og synergi med vandplan	35
Strategisk miljøvurdering	35
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	36
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	37
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	38
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	41

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

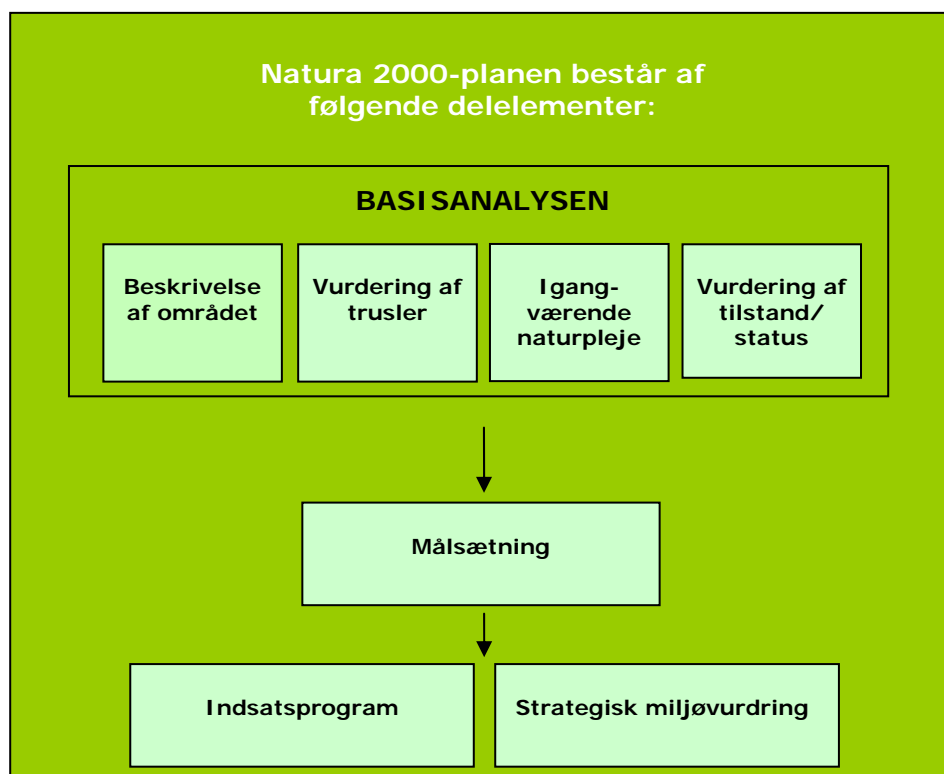
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandoplandene Limfjorden, Mariager Fjord, Randers Fjord, Nordlige Kattegat, Skagerrak og Vesterhav, samt Djursland og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 72.197 hektar og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H14 og Fuglebeskyttelsesområde nr. F2 og F15. På Naturstyrelsens hjemmeside (www.naturstyrelsen.dk) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. H14			
Naturtyper:	Sandbanke (1110)	Næringsrig sø (3150)	
	Flodmunding (1130)	Brunvandet sø (3160)	
	Vadeflade (1140)	Vandløb (3260)	
	* Lagune (1150)	Tør hede (4030)	
	Bugt (1160)	Enekrat (5130)	
	Strandvold med enårige planter (1210)	* Tørt kalksandsoverdrev (6120)	
	Enårig strandengsvegetation (1310)	Kalkoverdrev (6210)	
	Strandeng (1330)	* Surt overdrev (6230)	
	Forklit (2110)	Tidvis våd eng (6410)	
	Hvid klit (2120)	Rigkær (7230)	
	* Grå/grøn klit (2130)	Bøg på mor (9110)	
	* Klithede (2140)	Bøg på muld (9130)	
	Grårisklit (2170)	Ege-blandskov (9160)	
	Skovklit (2180)	Stilkeke-krat (9190)	
	Klitlavning (2190)	* Skovbevokset tørvemose (91D0)	
	* Enebærklit (2250)	* Elle- og askeskov (91E0)	
	Kransnålalge-sø (3140)		
	Arter:	Havlampret (1095)	Odder (1355)
		Flodlampret (1099)	Spættet sæl (1365)
		Stavsild (1103)	Mygblomst (1903)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. F2		
Fugle:	Sangsvane (T)	Fløjlsand (T)
	Pibesvane (T)	Hjejle (T)
	Lysbuget knortegås (T)	Almindelig ryle (Y/T)
	Gravand (T)	Havterne (Y)
	Bjergand (T)	Dværgterne (Y)
	Ederfugl (T)	Splitterne (Y)
	Sortand (T)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. F15			
Fugle:	Knopsvane (T)	Fløjlsand (T)	
	Sangsvane (T)	Hvinand (T)	
	Pibesvane (T)	Stor skallesluger (T)	
	Lysbuget knortegås (T)	Klyde (Y)	
	Gravand (T)	Hjejle (T)	
	Bjergand (T)	Fjordterne (Y)	
	Ederfugl (T)	Havterne (Y)	
	Sortand (T)	Dværgterne (Y)	

Figur 2. Naturtyper, fugle og andre arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. (T): Trækfugl, (Y): Ynglefugl

Området er landets længste Natura 2000-område, som de fleste steder er begrænset til kun at omfatte havområdet og det marine forland.

I den nordlige del strækker området sig langs østkysten over store, lavvandede kystarealer med vigtige levesteder for fisk og især tusinder af fugle. Den marine fauna henregnes til Lavtvands-samfundet, og der har i området været udbredte og tætte bestande af ålegræs ud til ca. 11 m's vanddybde. Ålegræsset optræder i dag kun i små bestande og overvejende kystnært. Kysten er karakteriseret af et udstrakt system af revler, barrierer og enkelte småøer. På enkelte strækninger har kysten ved lavvande nærmest karakter som en vade.

Mod syd omfatter Natura 2000-området en større fladvandet del af Kattegat, det yderste af Mariager Fjord og Randers Fjord og - på landsiden - det helt havnære kystlandskab. Fjordene er oprindeligt eroderet i det kuperede morænelandskab af smeltevandsfloder, så de fremstår med markante skrænter. Tilsvarende markante stenalderhavsskrænter findes langs det meste af Kattegatskysten.

Sangsvaner forekommer i stort tal i vinterperioden. Her ses en flok i gang med at fouragere på de vintergrønne marker ved Overgård syd for Mariager Fjord. Foto: NatureEyes Chr. A. Jensen.

På store dele af kyststrækningen i Randers Fjord og ved Overgård Gods uden for Mariager Fjord er der blevet etableret diger. Her er den dynamiske kystudvikling sat i stå og den hydrologiske og naturmæssige sammenhæng mellem havet og kystområdet afbrudt. Ydre del af Mariager Fjord er karakteriseret ved store områder med ringe vanddybde, gennemskåret af et bugtet sejlløb, der udgør en tærskel for vandudskiftningen i de indre dele af Mariager Fjord.

I området optræder store forekomster af trækgæsterne knopsvane, sangsvane, knortegås, gravand, bjergand, sortand, fløjlsand, stor skallesluger og spidsand. Strandengene er desuden ynglested for små bestande af kystfugle, bl.a. en bestand af klyde. Fjordområdet er et af landets vigtigste rasteområder for lysbuget knortegås. Den lavvandede del af fjorden samt de omkringliggende strandenge og marker er desuden vigtige for bramgås og vadefugle under efterårstrækket. Også overvintrende svaner holder til i stort tal i dette område.

Strandeng ved Udby øst for den yderste del af Randers Fjord. Foto: Lasse Werling.

Nord for Randers Fjords udløb i Kattegat ligger Sødringholm. Her er et areal på 38 ha fredet, og det uforstyrrede strandengsareal med forgrenede lo-systemer er af stor betydning for fuglelivet. På de græssede dele af strandengen er der store arealer med karakteristiske arter som tætblomstret hindbæger og jordbær-kløver.

Havområdet rummer fem marine naturtyper, hvoraf sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand udgør mere end 50 %. Randers Fjord udgør en af landets eneste forekomster af naturtypen flodmunding. Mange strandenge i området har veludviklede loer og saltpander, men er ofte under tilgroning. De marine naturtyper og strandengene er et uundværligt levested (hvv. yngle-, raste- og foudrageringssted) for en lang række fugle, bl.a. dykænder, terner, gæs og vadefugle. Randers Fjord og det nedre løb af Gudenåen er desuden levesteder for bl.a. de sjældne fisk stavsild og havlampret, sidstnævnte findes også trækkende gennem Mariager Fjord. I Ydre Randers og Mariager Fjorde lever bl.a. hav- og fjordterne, klyde og lysbuget knortegås samt spættet sæl.

På land findes som nævnt store, langstrakte strandenge, men også heder, klitter samt rigkær og overdrev. Særligt bør området ved Mulbjergene nær Lille Vildmose nævnes. Mulbjergene lå efter istiden som en ø i stenalderhavet, og er i takt med landhævningen blevet landfast med det øvrige Himmerland. Det er et uforligneligt udsigts-

punkt over Lille Vildmoseområdet. Her er et fint stilk-egekrat, og de lysåbne dele er unikke dels pga. sjældne rødlistearter som lyng-star, baltisk ensian og kantet kohvede, dels fordi de indeholder alle 3 overdrevstyper: Kalkoverdrev, sure overdrev og landsdelens klart bedste forekomster af tørre sandede overdrev. Som noget helt specielt findes her både opret og nikkende kobjælde, der er nationale ansvartsarter. Sidstnævnte i landets måske største bestand.

Et enkelt lille, men meget fint rigkær, rummer bl.a. en bestand af den sjældne orkidé mygblomst, samt 8 andre orkidéarter. Hertil kommer en række rødlistearter, bl.a. bredbladet kæruld.

*Nikkende kobjælde findes i titusindvis på Mulbjerges kalkoverdrev
Foto: Torben Ebbensgaard.*

I den sydligste del af området ligger Hevring Hede, der er en del af Hevring Skydeterræn. Området udgøres af hævet havbund med markante, gamle strandvolde og flyvesandspartier. Det har formodentlig ikke været dyrket i meget lang tid, og fremstår derved med den oprindelige vegetation.

Ud over arterne på udpegningsgrundlaget findes en række andre fuglearter i området, bl.a. kongeørn, rørhøg, natravn, fiskeørn, hedelærke og rødrygget tornskade, ligesom havørn, der yngler udenfor fuglebeskyttelsesområderne, jævnligt fouragerer i området.

Natura 2000-plan

Flere af ynglefuglearterne på udpegningsgrundlaget har i de seneste år været inde i en tilbagegang på nationalt plan. Således er bestanden af klyde er halveret, Splitterne er faldende, mens Alm. ryle har været stabil i overvågningsperioden.

Flere af trækfuglearterne på udpegningsgrundlaget har i de seneste år været stabile på nationalt plan. Dog har alm. ryle, ederfugl, fløjlsand og stor skallesluger været faldende i overvågningsperioden.

Området indeholder desuden en række bilag IV-arter, herunder flere arter flagermus, markfirben, spidssnudet frø og strandtudse. Det samme gælder rødlistede plantearter som bredbladet kæruld, hvidgul gøgeurt, lyng-star, baltisk ensian og kantet kohvede, samt ansvarsarterne opret- og nikkende kobjælde samt strand-rødtop.

N14 udgøres primært af lavvandede havområder og strandenge, men der findes enkelte delområder med meget fine overdrev. Som her de fredede morænebakker ved Mulbjerg, - udsigt mod nord hhv. syd (Fotos: Torben Ebbensgaard)

Natura 2000-plan

I basisanalyserne for Natura 2000-området Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord findes der en mere detaljeret gennemgang af området. Se [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

Natura 2000-området ligger i Frederikshavn, Brønderslev, Aalborg, Mariagerfjord, Randers og Norddjurs kommuner og indenfor vandplanområdet hovedvandoplandene Limfjorden, Mariager Fjord, Randers Fjord, Nordlige Kattegat, Skagerrak og Vesterhav, samt Djursland.

Forskellige klitnaturtyper er repræsenteret i den østlige del af Hevring Skydeterræn. (foto: John Brandbyge, NST-Aarhus)

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Arealreduktion/fragmentering. Ved opdyrkning, dræning, gødskning, tilplantning og vejanlæg m.v. er de oprindeligt sammenhængende naturområder i området blevet splittet op i mindre delområder. Dette bevirker sammen med øvrige trusler for naturtyperne, at de tilbageværende forekomster generelt forringes og bliver mere artsfattige.

Næringsstofbelastning. Kvælstofbelastning fra luften udgør en trussel mod alle klitnaturtyper, enekrat, sure overdrev, og alle skovnaturtyper i Natura 2000-området, idet overslagsberegninger viser, at den laveste ende af tålegrænseintervallet for de forskellige naturtyper er overskredet. For en stor del af skovene er også den højeste ende af tålegrænseintervallet overskredet.

De marine naturtyper i Kattegat er påvirket af næringsstoffer. Således har både Aalborg Bugt og Mariager Fjord flere gange været ramt af alvorlige iltsvind, hvor bundfaunaen dør, ålegræsset skades og fisk søger bort fra de dårlige iltforhold. Dette betyder en forringelse af fødeudbuddet for fugle i området, blandt andet ederfuglen, der lever af blåmuslinger, som er gået tilbage på grund af gentagne iltsvind. Forhøjede niveauer af næringsalte danner desuden forøget vækst af etårige trådformede alger.

Sødringholm, Den naturlige strandengsvegetation udkonkurreres

Natura 2000-plan

stedvis af problemarten Vadegræs. (Foto: John Brandbyge, MC-Aarhus)

Pesticider og gifte. Natura 2000-område nr. 14 grænser op til T-ruten, en international rute til og fra Østersøen med intensiv skibstrafik. Havnaturtyper og de store fugleforekomster er sårbare overfor forurening med olie fra udslip og grundstødte skibe. Truslen håndteres gennem miljøstyrelsens olieberedskab og internationale aftaler.

Som det fremgår af vandplanerne er der indenfor Natura 2000-område nr. 14 konstateret miljøfarlige stoffer i koncentrationer, der gør at områdets dyre og planteliv kan blive påvirket negativt.

For naturtyper, der ligger op ad driftsarealer er pesticider ligeledes en trussel.

Tilgroning med træer, buske og høje urter er en alvorlig og akut trussel mod områdets lysåbne naturtyper, særligt klitheder, klitlavninger, rigkær og strandenge. Langs kysten findes problemarten vadegræs, som fortrænger den lavtvoksende og lyskrævende flora og fauna. Spredningen af vadegræs udgør en trussel mod naturtyperne strandeng, kvellervade og vadeblade ved Randers og Mariager Fjord. Tilgroning er også en trussel mod bl.a. alm ryles yngle- og fourageringsarealer.

Her ses tydeligt hvordan en tidligere lysåben strandeng ved Randers Fjord er sprunget i tagrør efter driftsophør på den anden side af hegnet. Foto: Lasse Werling.

Uhensigtsmæssig hydrologi som følge af dræning og grøftning er en trussel mod områdets strandenge, rigkær og klitlavninger. Mange strandenge er helt forsvundet, næsten alle de resterende er påvirkede af afvanding.

Uhensigtsmæssig drift. Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtyper forringes eller ødelægges. Der er i øvrigt en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyper mod bl.a. konvertering til andre træarter. Manglende eller uhensigtsmæssig afgræsning forringer forholdene for engfugle.

Anlæg og anlægsaktiviteter. Kystbeskyttelse i form af diger forhindrer dynamikken i landskabet og hindrer udviklingen af en naturlig strandengszonering på store dele af de kortlagte strandengsarealer ved Randers og Mariager fjorde.

Spærringer i vandløb er en trussel mod de vandrende arter stavsild, hav- og flodlampret på deres vej mod gydepladserne. Evt. fjernelse af spærringer i vandløb løftes via vandplanlægningen.

Som en del af vedligeholdelse af sejlrenden i Randers Fjord fjernes sedimentet løbende og begrænser derved lokalt den naturlige delta-dannelse i flodmundingen.

Invasive arter. Rynket rose, japan-pileurt, og flere invasive nåletræarter findes langs kysten, hvor de fortrænger den naturlige flora og fauna. De tørre klittyper på Hevring Hede er truede af invasive vedplanter som bjerg-fyr og klit-fyr. I dele af området er mindst en trussel mod de ynglende fugle. Desuden er brunalgen butblæret sargassotang og stor knivmusling under fremmarch i de lavvandede havområder. Der er indtil videre ikke kendskab til bekæmpelsesmetoder rettet mod disse marine arter.

Forstyrrelser. Udpegningsgrundlagets ynglefuglearter er truede af forstyrrelse fra menneskelig færdsel, hvor de yngler på strandenge, sandrevler og holme tæt ved kysten.

Prædation, jagt og fiskeri Ræv, mink, mårhund og krage har en negativ indflydelse på ynglende fugle og disses æg og unger i hele området.

Fiskeri er vurderet som en trussel mod stavsild, hav- og flodlampret, idet fiskeri kan medføre reduktion i bestandene af arterne. Omfanget af det aktuelle fiskeri kendes ikke.

På sandbanker kan fiskeri med bundsløbende redskaber være en trussel, idet der sker en fysisk ødelæggelse af denne naturtype, dels ved fjernelse af bundflora og bundlevende dyr, og dels ved fjernelse af hårbund, sten og skaller. Omfanget af aktuelle fiskeri kendes ikke.

Klyden yngler på øerne i Mariager og Randers Fjord. Klydens unger og æg er sårbare, hvis der etablerer sig rovdyr som f. eks. ræv og mink. (Foto: NatureEyes Chr. A. Jensen)

Igangværende pleje og genopretning

Området indeholder større fredninger i Mulbjerg, ved Ajstrup Bugt, Als Odde og Sødringholm samt vildtreservater ved Hals-Egense, Als-Gerå, Voerså-Stensnæs og ydre del af Mariager Fjord.

Der er bl.a. lavet plejeplaner for fredningerne ved Mulbjerg, for området øst for Tofte Skov og for Ajstrup Bugt. Desuden er der lavet en Handlingsplan for Mariager Fjord.

En del af området har været inkluderet i forslaget "Pilotprojekt Nationalpark Lille Vildmose", bl.a. med udsætning af vildkvæg og vildheste som afgræssere på strandene. Pilotprojektet er afsluttet.

Mariagerfjord Kommune har iværksat rydning og afgræsning af ung ellesump i tilknytning til rigkær i Ajstrup Bugt, og udfører naturpleje i området i henhold til tidligere plejeplan.

Åge V. Jensens Fonde har gennemført omfattende rydninger af bjergfyr på klitnaturtyper søværts Lille Vildmose.

Derudover er der udført 2 vandløbsrestaureringer og 12 andre former for pleje eller genopretning inden for området.

Der er udarbejdet en drifts- og plejeplan for Hevring Skydeterræn og en plejeplan for fredningen ved Sødringholm. Randers Kommune foranlediger pleje (høslæt) af den lille ø Mellempolde ved Sødringholm. Denne pleje er blevet foretaget i oktober/november af hensyn til ynglefuglene. Bestanden af klyde og ternearter er gået frem siden plejen blev etableret.

Norddjurs Kommune har videreført alle græsningsaftaler, der er indgået med det tidligere Århus Amt

Der er lavet en privat naturplan, der rørskovene vest for Hollandsbjerg.

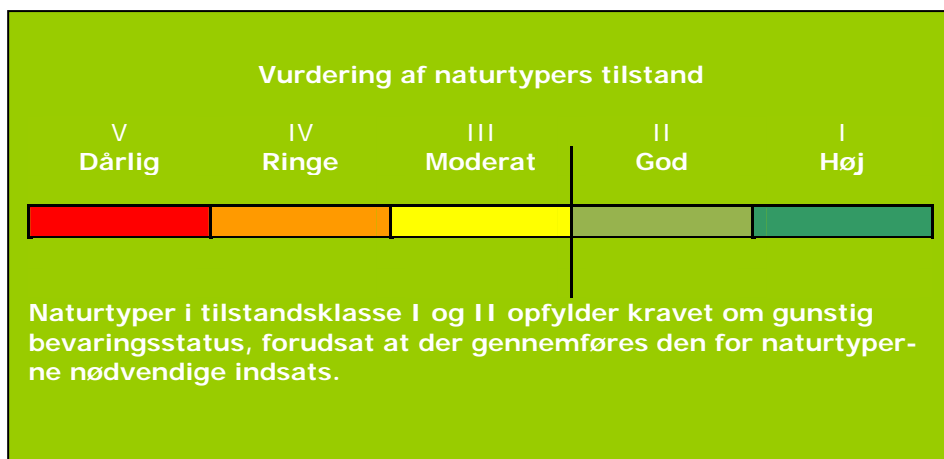
Tilstand og bevaringsstatus/prognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden i 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper, der er kortlagt i basisanalyserne. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m, og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. Både artsindekset og strukturindekset har værdier mellem 0 og 1 på referenceskalaen, hvor 1 er den bedste naturtilstand, og 0 er den dårligste. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdningsforhold, afvandringsforhold, forekomst af invasive arter og trækrønernes lagdeling i forskellige etager.

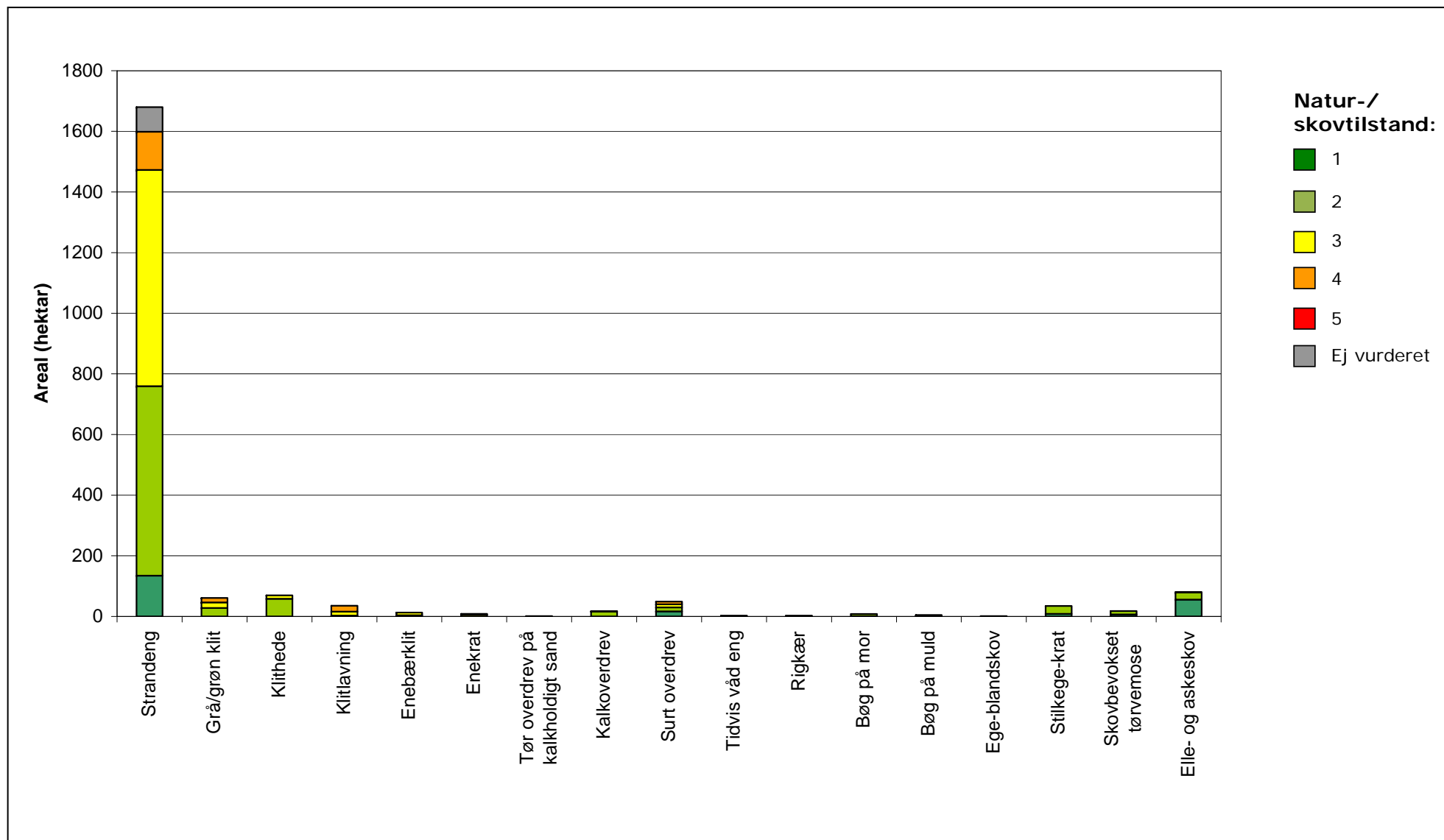
Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks vægtes sammen til et samlet naturtilstandsindex, der beskriver habitatnaturtypens samlede natur/skovtilstand på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4 er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper.

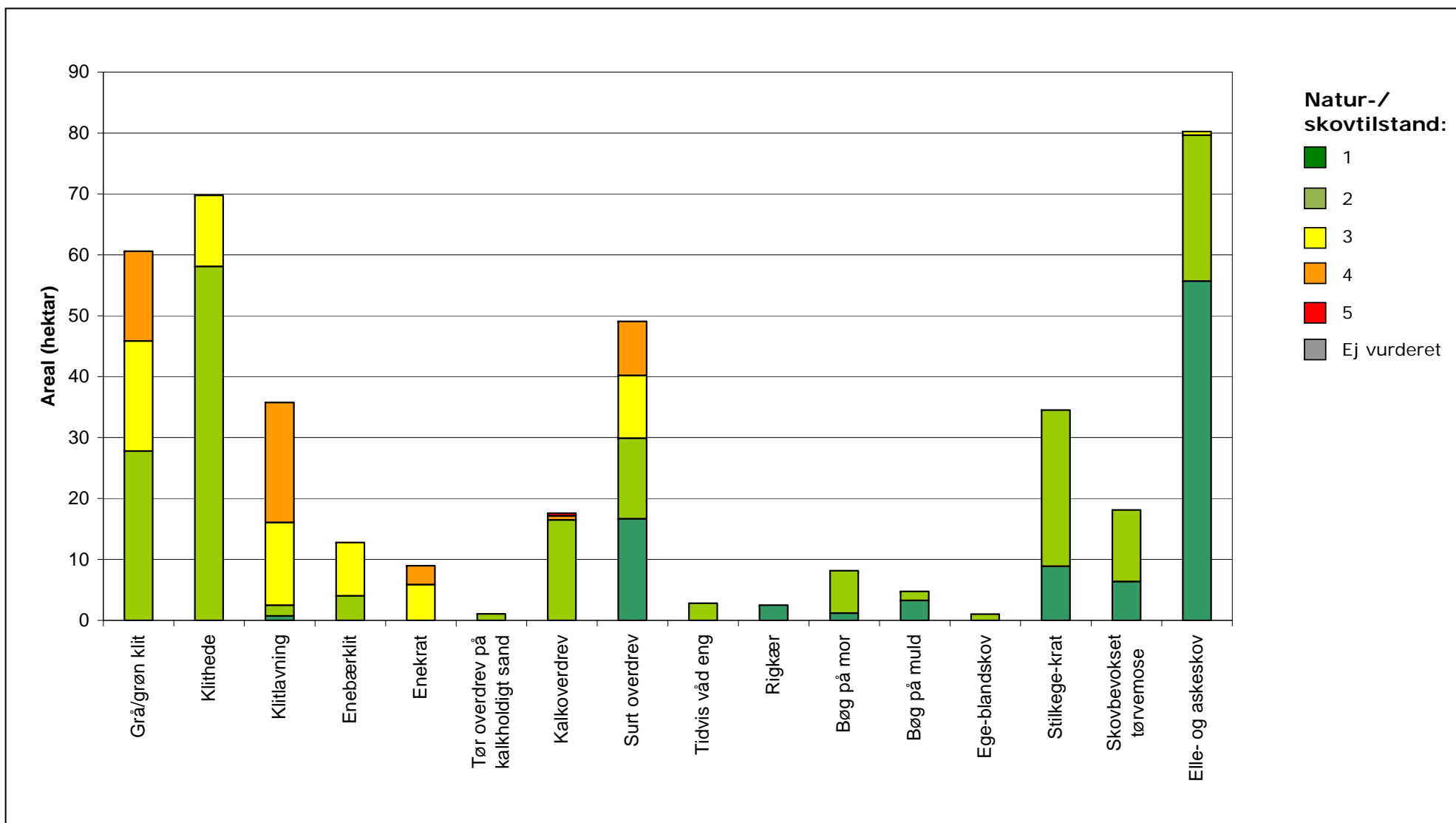
Der findes i alt ca. 351 søer og vandhuller i området, hvoraf 16 søer med et samlet areal på knap 5 ha, er blevet tilstandsvurderet. De fordeles på følgende typer: lagune (4 stk), søbred med småarter (1 stk), kransnålealge-sø (2 stk), næringsrig sø (7 stk) og brunvandet sø (2 stk).

Natura 2000-plan

Figur 4. Natur-/skovtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Natura 2000-plan

Figur 4. Natur-/skovtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet uden strandeng.

Natura 2000-plan

Af figur 4 fremgår det, at hele arealet med skovnatur har gunstig skovtilstand, mens ca. halvdelen af de lysåbne naturtyper har gunstig naturtilstand.

Over halvdelen af arealet med grå/grøn klit, enebærklit og enekrat, samt en tredjedel af strandengen og næsten hele arealet med klitlavning har ugunstig naturtilstand.

Underliggende data for tilstandsvurderingerne viser, at dette primært skyldes problemer med tilgroning med høje urter og græsser samt vedplanter i klitlavning, enebærklit og enekrat, samt problemer med invasive arter og afvanding for strandeng.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på [Naturstyrelsens hjemmeside](#) under "Se på kort".

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter

Natura 2000-plan

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtypers og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Odder pga. en stabile/stigende bestand.
- Spættet sæl da bestanden vurderes stabil/stigende.
- Tørre kalksandsoverdrev pga. god tilstand, struktur og pleje.
- Trækfuglene bjergand, gravand, hvinand, hjejle, alm. ryle, knopsvane og sangsvane pga. stabil/stigende bestand af trækende fugle, og velegnede levesteder.
- Havterne som ynglefugl pga. fremgang særligt i den nordlige del (fuglebeskyttelsesområde F2).

Tørre kalksandsoverdrev med den vigtigste lokalitet på Mulbjerg. Trods få og små forekomster vurderes prognosen for naturtypen pt. at være gunstig. Det lille billede viser én af karakterarterne for typen, gul evighedsblomst. Fotos: Torben Ebbensgaard.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Mygblomst pga. ét meget lille, sårbart levested (fragmentering)
- Strandenge pga. tilgroning og afvanding
- Grå/grøn klit, klithede, klitlavning og enebærklit, pga. tilgroning og fragmentering samt fordi kvælstofdeposition overskrider laveste ende af tålegrænseintervallerne på hele arealet
- Tørre heder, enekrat, kalkoverdrev, sure overdrev pga. tilgroning og fragmentering, næringsstofbelastning fra nærliggende dyrkede arealer samt fordi kvælstofdeposition overskrider laveste ende af tålegrænseintervallerne på hele arealet (gælder dog ikke kalkoverdrev)
- Tidvis våd eng og rigkær pga. tilgroning, fragmentering og næringsstofbelastning.
- Næringsrige søer pga. næringsstofbelastning og tilgroning
- Søer med kransnålalger og brunvandede søer fordi kvælstofdeposition overskrider laveste ende af tålegrænseintervallerne på hele arealet
- Bøg på mor, bøg på muld, ege-blandskov, stilk-egekrat, skovbevoksede tørvemoser, elle-askeskov da den luftbårne kvælstofbelastning overstiger laveste ende af tålegrænseintervallet på hele arealet.
- De marine naturtyper sandbanke, flodmunding, vadeflade, lagune og bugt pga. næringsstofbelastning (iltsvind) og miljøfarlige stoffer og deraf følgende forringelser i bundflora og – fauna, inkl. de tilhørende, karakteristiske arter.

Natura 2000-plan

- Alm. ryle som ynglefugl pga. tilbagegang i antal ynglende par, tilgroning og udtørring af ynglepladserne og prædation af æg/unger.
- Fjordterne som ynglefugl pga. ustabile - faldende bestandsstørrelser i den sydlige del (fuglebeskyttelsesområde F15).
- Ederfugl, sortand som trækfugle pga. stor bestandstilbagegang.

Prognosen er ukendt for:

- Vandløb pga. manglende viden
- Strandvold med enårige planter, enårig strandengsvegetation
- Forklit, hvidklit og grårisklit pga. manglende viden
- Skovklit (ikke fundet i forbindelse med skovkortlægning) pga. manglende viden
- Havlampret, flodlampret og stavsild pga. manglende viden
- Pibesvane og fløjlsand pga. manglende viden om arternes forekomst inden for området
- Dværgterne, splitterne og klyde som ynglefugle pga. manglende viden om arternes forekomst indenfor de 2 fuglebeskyttelsesområder
- Stor skallesluger pga. en fluktuerende forekomst.
- Lysbuget knortegås. Bestanden er i fremgang lokalt men vurderes fortsat ugunstig på landsplan.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et

Natura 2000-plan

sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden. Da der endnu ikke er udviklet et tilstandsvurderingssystem til brug for vurdering af areal og tilstand af levestederne for fuglearterne, er fastsættelse af målsætningen for de enkelte fuglearter på udpegningsgrundlaget sket på baggrund af en vurdering af, om størrelsen og kvaliteten af levestedet kan rumme bestanden, og ikke på om bestanden rent faktisk er til stede. De i planen angivne bestandsstørrelser er fastsat på baggrund af den officielle danske indmelding til EU.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Baggrund for overordnet målsætning:

I dette Natura 2000-område er der specielt fokus på de store marine arealer, både som naturtyper og som levested for fugle og andre arter, bl.a. stavsgås, som kun findes i ét andet område i den kontinentale del af Danmark, samt flodmundinger, som også kun forekommer i ét andet Natura 2000-område i Danmark.

Blandt fuglene er fokus specielt rettet mod de truede ynglefugle almer, ederfugl, dværg- og splitterne samt deres levesteder. Hertil kommer trækkende forekomster af sang-, pibe og knopsvane, gravand og lysbuget knortegås, som er nationale ansvarsarter. Rastebestanden af lysbuget knortegås udgør mere end 5 % af landets samlede bestand.

Der er også særlig fokus på strandenge, idet området indeholder mere end 5 % af det samlede strandengsareal i den kontinentale del af Danmark. Hertil kommer de truede naturtyper tørre kalksandsoverdrev, kalkoverdrev, sure overdrev og rigkær. Området indeholder et stort potentiale for at udvide og sammenbinde fragmenterede forekomster. Bestanden af mygblomst udgør mere end 5 % af landets samlede bestande og kræver derfor også særlig beskyttelse.

Mygblomst findes på én lokalitet i området, men bestanden har vist stor fremgang de seneste 5 - 10 år, hvor den har udviklet sig fra meget få til mere end 500 individer. Her ses to meget fine eksemplarer med den sjældne tvebotar i forgrunden (Foto: Torben Ebbensgaard, MC-Aalborg).

- *Det overordnede mål for Natura 2000-området er, at naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget opnår gunstig bevaringsstatus.*

Områdets hav- og kystnatur udgør et stort, sammenhængende naturområde med vægt på dynamisk kystudvikling og reetablering af de hydrologiske og naturmæssige sammenhænge mellem havet og kysten, og med udbredte yngle- og rasteområder for udpegningsgrundlagets hav- og kystfugle samt havpattedyr.

Havområderne Aalborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord sikres som minimum god tilstand, hvilket forudsætter en god vandkvalitet.

De marine naturtyper sikres et artsrigt dyre- og planteliv, der tilfredsstiller livsbetingelserne for de internationalt vigtige forekomster af trækkende vandfugle, den truede art ederfugl, samt for de truede ynglefugle. Bestande af mygblomst og stavsild sikres.

Strandeng, flodmundinger, rigkær, tørre kalksandsoverdrev samt de sure overdrev sikres. Arealet af de truede naturtyper øges, og der skabes så vidt muligt sammenhæng mellem forekomsterne.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næ-

ringsstofbelastning, samt gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.*
- *For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for områdets udpegede arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for nedennævnte bestandstal eller – for arter uden bestandstalsmål – grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*

Natura 2000-plan

YNGLEFUGLE	Antal ynglepar
Alm. Ryle	20
Havterne	410
Fjordterne	10
Dværgterne	4
Splitterne	200
Klyde	20
TRÆKFUGLE	Antal trækfugle
Pibesvane	ca. 2.200
Sangsvane	ca. 4.400
Lysbuget knortegås	ca. 3.200
Knopsvane	ca. 5.000
Gravand	ca. 7.600
Bjergand	ca. 20.000
Ederfugl	ca. 147.000
Fløjlsand	ca. 40.000
Hvinand	Et passende antal
Stor skallesluger	ca. 1000
Hjejle	ca. 24.500
Alm. ryle	ca. 20.000
Sortand	ca. 48.000

Tabel 1: Specifikke mål for yngle- og trækfuglenes levesteder og bestande i område N14 (Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord). Levestederne sikres en størrelse og struktur, som muliggør opnåelse af det nævnte antal ynglepar og trækfugle. Yngle- og bestandsstørrelserne er et samlet minimumsmål for levestedernes bæreevne i Natura2000-området, altså for både fuglebeskyttelsesområde F2 og F15.

- *Arealet med strandeng sikres en for naturtypen hensigtsmæssig drift og pleje samt en for naturtypen hensigtsmæssig hydrologi. Der lægges vægt på dynamisk kystudvikling og retablering af de hydrologiske og naturmæssige sammenhænge mellem havet og kystområdet. Væsentlige dele af indsatsen fokuseres omkring nuværende, tidligere eller potentielle ynglearealer for den truede vadefugl alm. ryle*
- *Arealet med tør hede, tørre kalksandsoverdrev, kalkoverdrev og surt overdrev udvides hver for sig med 30-50 %, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Rigkær, som er levested for den sjældne bilag II-art mygblomst søges udvidet i det omfang de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Tidvis våd eng udvides med 50 % og forsøges sammenkædet med andre habitatnaturtyper.*

Natura 2000-plan

- *For mygblomst og stavsild sikres stabile levesteder med en størrelse og struktur som sikrer opnåelse af gunstig bevaringsstatus.*
- *Tilstanden og det samlede areal af levestederne for udpegningsgrundlagets ynglefugle sikres stabilitet eller fremgang. Der skabes tilstrækkeligt med egnede yngle-, raste- og fourageringsarealer, så der er grundlag for en bestand som angivet i Tabel 1.*
- *Tilstanden og det samlede areal af levestederne for udpegningsgrundlagets træfugle sikres stabilitet eller fremgang. Der skabes tilstrækkeligt med egnede raste- og fourageringsarealer, så der er grundlag for en bestand som angivet i Tabel 1.*
- *For de truede ynglefuglearter alm. ryle, dværg- og splitterne sikres stabile levesteder med en størrelse og struktur som sikrer gunstig bevaringsstatus.*

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Tørre heder og tørre kalksandsoverdrev i den kontinentale region samt kalkoverdrev, sure overdrev, og rigkær har på nationalt og regionalt niveau haft en stor tilbagegang, og i Danmarks afrapportering til EU vurderes naturtypernes bevaringsstatus at være ugunstig. De nævnte naturtyper er derfor opført som truede naturtyper og skal have særligt fokus i 1. planperiode.

I planen prioriteres rigkær (unik forekomst med høj artstilstand) udvidet på bekostning af ung elle- og askeskov, som er opstået ved tilgroning af tidligere lysåbne enge og moser. Rydning af unge elle- og askeskove i forbindelse med genskabelse af rigkær kan kun ske under forudsætning af, at arealet af skovnaturtypen opretholdes på nationalt biogeografisk niveau.

Ligeledes prioriteres bevaring af den truede, prioriterede naturtype surt overdrev højere end udvidelse af egekrat ved naturlig succession. Dette indebærer, at sure overdrev udvides bl.a. ved rydning af opvækst af vedplanter herunder bævreasp, der kan betragtes som begyndende etablering af stilk-egekrat.

Strandengene udgør ca. 85 % af Natura 2000-området kortlagte, terrestriske naturtyper, og mere end 7 % af arealet i den kontinentale region. Her ses en strandeng nær Aså med veludviklet lo-system. Nærbilledet viser en af strandengens vigtigste karakterplanter: Harril. (Foto: Torben Ebbensgaard).

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet, der bygger på de 4 sigtelinjer, beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovspligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Natura 2000-plan

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter Sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 *Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen*
- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i arealer med strandeng, klitlavning og rigkær, samt på levesteder for mygblomst, alm. ryle og klyde. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssig drift.*
- 1.3 *De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje. Skovnaturtyperne sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigheden primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst. I områder med tilbagevendende militær skyde- og øvelsesaktivitet sikres hensigtsmæssig drift og pleje i det omfang, det er muligt sikkerhedsmæssigt og praktisk.*
- 1.4 *Vandløb inden for området sikres gode fysiske forhold og kontinuitet. Denne indsats sikres via vandplanlægningen. Dette vil samtidig begunstige levestedsforholdene for hav- og flodlampret samt formentlig odder og stavsild.*
- 1.5 *Der sikres velegnede levesteder for mygblomst.*

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

- 1.6 *Der sikres velegnede levesteder med fourageringsmuligheder og vandringsmuligheder for stavsild, hav- og flodlampret, odder, spættet sæl,*
- 1.7 *Der sikres velegnede levesteder med tilstrækkelige fouragerings- og rastemuligheder for trækfuglene hjejle, alm. ryle, ederfugl, sortand, fløjlsand, bjergand, hvinand, gravand, stor skallesluger, skarv, lysbuget knortegås, sang-, pibe- og knopsvane.*
- 1.8 *Der sikres velegnede levesteder med et passende antal delområder med velegnede yngle- og fourageringssteder for ynglefuglene splitterne, fjordterne, havterne, dværgterne, klyde og alm. ryle.*
- 1.9 *Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser for ynglefuglene alm. ryle, klyde, dværg-, hav-, split- og fjordterne, samt uforstyrrede raste- og fourageringslokaliteter til områdets trækfugle. Naturstyrelsen undersøger og vurderer, hvor og i hvilket omfang, der er behov for konkret indsats.*
- 1.10 *Invasive arter som rynket rose, japan-pileurt, klit-fyr, bjerg-fyr, mink og mårhund bekæmpes og deres spredning forebygges efter bedst kendte viden.*
- 1.11 *For udpegningsgrundlagets fuglearter samt stavsild, hav- og flodlampret sikres, at projekter og aktiviteter ikke har væsentlige påvirkninger på forekomster af og levesteder for arterne i området.*
- 1.12 *For de marine naturtyper sikres det, at projekter og aktiviteter ikke skader lokaliteten.*

Konkrete retningslinjer

Indsats efter Sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 *De små forekomster af tør hede, tørt kalksandsoverdrev, kalkoverdrev, surt overdrev, tidvis våd eng, rigkær og levesteder for mygblomst sikres og søges udvidet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.*
- 2.2 *Levestedet for mygblomst sikres og udvides med ca 0,5 ha.*

Indsats efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 *Skovnaturtyper sikres. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.*

Natura 2000-plan

- 3.2 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.*
- 3.3 *Flodmundinger sikres med størst mulig naturlig dynamik.*

Indsatser efter Sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 *Arealet med tør hede søges øget med ca. 5 ha, tørre kalksandsoverdrev med ca. 0,5-1 ha, kalkoverdrev med ca. 8-12 ha., surt overdrev med ca. 10-15 ha, tidvis våd eng med ca. 1,5 ha og arealet med rigkær øges med ca. 2 ha.*
- 4.2 *Alm. ryle i området sikres gunstig bevaringsstatus ved at sikre levestederne en kvalitet og størrelse, samt et passende antal delområder med velegnede yngle- og fourageringssteder, så de kan danne grundlag for en bestand som angivet i tabel 1.*
- 4.3 *Levesteder for dværgterne sikres en kvalitet og størrelse samt et passende antal delområder med velegnede yngle- og fourageringssteder så de kan danne grundlag for en bestand som angivet i tabel 1.*
- 4.4 *For splitterne sikres det, at tilstanden og det samlede areal af levestederne er stabilt eller i fremgang. Der sikres et passende antal delområder med velegnede yngle- og fourageringssteder så de kan danne grundlag for en bestand som angivet i tabel 1.*

Stavsild er en sjælden fisk som trækker op i enkelte store vandløb for at gyde. I Randers Fjord fanges der årligt nogle få eksemplarer. (Foto: NatureEyes, Chr. A. Jensen)

Forslag til mulige virkemidler

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatsforanstaltninger forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand.

Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

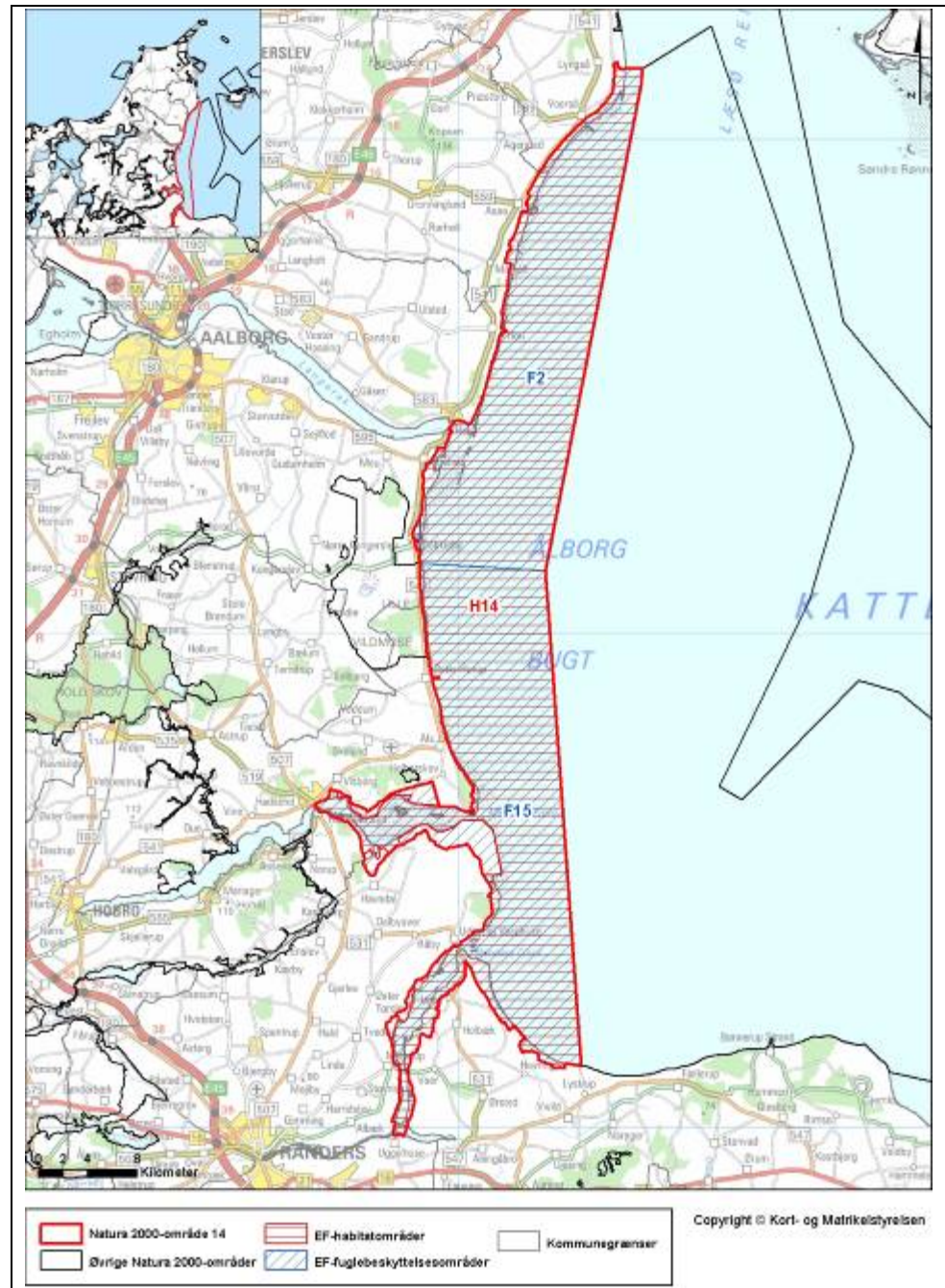
Planlagt indsats efter vandplanen der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt være afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 14

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-området Aalborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord, N14

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2 (www.naturstyrelsen.dk) - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område.

Se www.naturstyrelsen.dk – under opslag om plan for dette Natura 2000-område

Bilag 2 indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne er forelagt og godkendt af Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved

direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og havets sten- og boblerev. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sortterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for N14 Aalborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord

- kan læses på Naturstyrelsen hjemmeside, se www.naturstyrelsen.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-område

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk